

Stel je voor: in het park bij je in de buurt is vorig voorjaar drie keer een zingende boomklever waargenomen. Dit voorjaar zijn er geen boomklevers gemeld. Is-ie verdwenen? Die conclusie kun je niet trekken als je niet weet op wat voor manier die waarnemingen zijn verzameld. Want misschien zat het hek van het park dit voorjaar wel op slot en kwamen er geen vogelaars. Bezochten ze het plekje waar boomklevers zitten niet of vonden ze de boomklever niet bijzonder genoeg om te melden.

Of, en hoeveel boomklevers er in het park voorkomen, wordt al een stuk duidelijker als een vogelaar besluit om elk voorjaar een paar keer hetzelfde ochtendronde door het park te maken. Hij noteert telkens alle vogels die hij ziet en hoort, dus ook de boomklevers. Zo worden zijn waarnemingen onderdeel van een telling. Als hij dit voorjaar geen boomklever meer tegenkomt, kunnen we met zekerheid concluderen dat de soort verdwenen is.

Natuurlijk is dit een zwart-witte voorstelling van zaken. Tellen blijft mensenwerk; je kunt altijd een keer een nogal stille boomklever missen en je hebt niet alle invloeden in de hand. Toch maakt telwerk, mits gestandaardiseerd, het veel makkelijker om de belangrijkste vragen over vogelmonitoring goed te kunnen beantwoorden.

Hoeveel zijn het er? Waar zitten ze, en waar niet? Hoe vergaat het ze?

Die vragen stelt Sovon al vijftien jaar, met als doel om de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle wilde vogels in Nederland te volgen. Daarvoor organiseren we meetnetten en atlasprojecten, waar duizenden tellers in hun vrije tijd met veel plezier aan meedoen. Met de meetnetten houden we doorlopend een vinger aan de pols van aantalsontwikkelingen. Alle tellers samen leveren één keer per jaar een nieuw punt in de aantalsgrafiek op. Zo ontstaat een

steeds langere lijn, die verraadt hoe het met de vogelpopulaties gaat. Bij de boomklever stijgt die lijn overigens; de soort neemt toe.

Maar je kunt toch niet alle vogels in Nederland jaarlijks tellen? Inderdaad, de meeste soorten zijn daarvoor te talrijk. Daarom werken de meetnetten meestal met steekproeven. In een selectie van gebieden worden jaar op jaar tellingen gedaan. Dus niet alleen in parken, maar in alle biotopen. Als je daarentegen een atlas maakt, wil je natuurlijk wél een landdekkend beeld van de verspreiding in Nederland geven. Voor de nieuwe Vogelatlas verdeelden we daarom ons land in vakken van 5x5 kilometer. Die hebben we met z'n allen geteld, ieder op dezelfde manier. Zo konden we gedetailleerde verspreidingskaarten maken. En tegelijkertijd kijken of de tellingen voor de meetnetten kwalitatief betrouwbare steekproeven zijn, goed verdeeld over het land en de biotopen.

Gegevens moeten van jaar op jaar vergelijkbaar zijn

Eén ding heeft al dat tellen gemeen: het is 'systematisch' van opzet. Zo'n broedvogelronde door het park loop je namelijk volgens bepaalde richtlijnen. Die bieden handvatten over waar, wat, wanneer en hoe lang je telt. Ze zorgen ervoor dat de gegevens die je verzamelt vergelijkbaar zijn, van jaar op jaar en van plek tot plek. Hierdoor onderscheiden 'tellingen' zich van 'waarnemingen'. Deze worden niet systematisch verzameld, maar gewoon in het voorbijgaan of tijdens vogeltochten, zonder onderliggend protocol. Het nadeel daarvan is dat niet duidelijk is op welke soorten er wel, en op welke er niet is gelet. Heel leuk, maar voor monitoring veel minder bruikbaar.

Terug naar het park. Het hek stond open, de vogelaar liep zijn vaste rondes. Ondanks een paar prachtige telochtenden, met een mooi opgaande zon, een orkest aan vogels en zelfs een middelste bonte specht ... geen boomklever te horen. Ergens op het Sovon-kantoor verschijnt een nul in de database. Een nul met betekenis, in een mooie lijst van andere soorten.

Chris van Turnhout
teamleider Monitoring